

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

قال الله تعالى: قال الله تعالى:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾

Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Ehl-i Beyt
Hakkında Şöyle Buyurmuştur:

**"Allah sadece siz Ehl-i Beyt'ten tüm
kötülükleri gidermek ve sizi tertemiz
kılmak ister."**

(Ahzâb / 33)

Yolculukta Namaz

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ عِزَّتِي أَهْلَ
بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا، وَأَنْتَهُمَا لَنْ
يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

(ورد بصيغ متقاربة في صحيح مسلم، ج ٧، ص ١٢٢، سنن السدارمي، ج ٢،
ص ٤٣٢، مسند احمد، ج ٣، ص ١٤، ١٧، ٢٦، ٥٩، ج ٤، ص ٣٦٦، ٣٧١،
ج ٥، ص ١٨٢، مستدرک الحاكم، ج ٣، ص ١٠٩، ١٤٨، ٥٣٣، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:
“Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet
bırakıyorum: -Biri- Allah’ın kitabı ve -diğeri-
ıtratım, Ehl-i Beyt'im. Bu ikisine sımsıkı
sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız. Bu
ikisi Kevser Havuzu'nun başında bana
varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

(Bu hadis buna yakın tabirlerle şu kaynaklarda
geçmektedir: Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i
Daremî, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14, 17, 26,
59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182; Müstedrek-i Hakim, c.4,
s.109, 148, 533 vs...)

Yolculukta Namaz

Çeviren:

İsmail BENDİDERYA -
Cafer BENDİDERYA

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

نام كتاب: في رحاب اهل
البيت (ع) -30
الصلاة في السفر
نويسنده: گروه پژوهش -
عبدالكريم البهياني
مترجم: اسماعيل بندي دريا
زبان ترجمه: تركي استانبولي

Yolculukta Namaz

Yazan: Telif Heyeti –Dünya Ehl-i
Beyt Kurultayı

Çeviren: İsmail BENDİDERYA -
Cafer BENDİDERYA

Tashih: Fahrettin ALTAN

Gözden Geçiren: Murteza Turabi

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık,
Tercüme Bürosu

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskı Tarihi: 2007

Yayımlayan: Dünya Ehl-i
aleyhimi's-selâm Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN:

Site: www.ahl-ul-bayt.org

E-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	7
YAYINCININ ÖNSÖZ	9
YOLCULUKTA NAMAZ	13
Önsöz	13
YOLCU -SEFERÎ- NAMAZI HAKKINDA KUR'AN	
NE DİYOR?	15
1- Ayetteki Hüküm, Her Türlü Yolculuğu	
Kapsar	15
2- Yolculukta Namazın Seferî Kılınma	
Meşruiyetinin İspatı	19
RESULULLAH'IN (S.A.A) SÜNNETİNDE SEFERÎ	
NAMAZ	24
SAHABEYLE FAKİHLERİN MESELEYE BAKIŞI ..	32
Yolculukta Namazı Seferî Kılmanın Farz	
Değil, Câiz Olduğunu Söyleyenlerin Delilleri ...	36
EHL-İ BEYT (A.S) OKULUNUN MESELEYE BAKIŞI	
.....	47
Yolculukta Namazı Tam kılma Bidatini	
Çıkaran Osman b. Affan	49
Osman'ın Bu Hareketine Meşruiyet	
Kazandırma Girişimi	60
KONUNUN ÖZETİ	66

Yayıncının Önsöz

Ehl-i Beyt (a.s) Mektebinin koruduğu ve izleyicilerinin yok olup gitmekten muhafaza ettikleri Ehl-i Beyt (a.s) mirası İslam öğretilerinin çeşitli dallarını içine alan kapsamlı bir okuldur. Bu okul asırlar boyunca bu saydam kaynaktan su alıp ümmetin istifadesine sunan yetenekli kişiler yetiştirmiş ve İslam ümmetine Resulullah'ın Ehl-i Beyt'ini (a.s) izleyen büyük alimler sunmuş, Bunlar İslam medeniyetinin içinden ve dışından gelen çeşitli soru ve fikirlere sağlam ve ikna edici cevaplar vererek şüphelerin kökünü kazımıştır.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) kurultayı, üzerine düşen sorumluluğu göz önünde bulundurup Ehl-i Beyt (a.s) çizgisi ve olanların yüce mektebini izleyerek risalet harimini savunmayı, çeşitli ekol mensupları ve İslam düşmanlarının onun gerçeklerini gizleyip yok etmek amacıyla yönelttikleri tehditleri azimli bir şekilde defetmeyi ve şüphelerine en güzel üslupla cevap vermeyi üstlenmiştir.

Bu konuda Ehl-i Beyt (a.s) Mektebi ulemasının kitaplarında yer alan tecrübeler gerçekten kendi alanında paha biçilmez bir değer taşımaktadırlar. Çünkü bu tecrübeler akıl ve delile, çirkin taassup ve heveslerden arınmış bilimsel temellere dayanmaktadırlar; ayrıca selim fitrat, akıl ve mantığın ölçüleri doğrultusunda ulema ve düşünörlere hitap etmektedir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) kurultayı geçmiş asırlarda ve özellikle günümüzde İslam ve Müslömanlara karşı kin güden bazı çevrelerin internet kanalları vb. araçlarla gündeme getirdikleri şüphelere reddiye, soru-cevap ve tartışma konusunda elde ettiğı zengin tecrübeleriyle hakikat susamışları için yeni bir çağ açmıştır. Bu doğrultuda her türlü çirkin davranıştan kaçınmaya özen göstermiş, akıl ve ruhların çok hızlı bir şekilde mükemmelleşmeye doğru gittiğı bir asırda Ehl-i Beyt (a.s) Mektebinin bütün âleme sunduğı gerçeklerden gereğince yararlanılması için düşünörleri ve hakikat taliplerini harekete geçirmeyi azmetmiştir.

Burada şuna değinmemiz gerekiyor ki: Bu araştırma mecmuası ilim ve fazilet sahibi bir heyet tarafından hazırlanmıştır. Bu mecmuanın hazırlanmasında emeğı geçen kişilerle birlikte her biri bu araştırmadan bir bölümünü

inceleyip değerli görüşlerini belirten ilim ve fazilet sahibi, araştırmacılara teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Arzu ve ümidimiz yüce Rabbimizin üzerimize bırakmış olduğu risaletin bir bölümünde yeterli çabayı harcamış olmaktır. O Rabbimizin ki, hak dini bütün dinlerden üstün kılmak için elçisini hidayet ve hak din üzere gönderdi. Şahid olarak Allah yeter.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı – Kum

Yolculukta Namaz

Önsöz

Ehl-i Beyt (a.s) ekolüyle Ehl-i Sünnet ekolleri arasındaki ihtilaf konularından biri de yolculukta namazın ahkâmıdır. Ehl-i Beyt (a.s) ekolü, yolculukta dört rekatlık namazların iki rekatlık seferi namazı olarak kılınmasını farz bilmiş, bu farzın da taayuni farz olduğunu açıklamıştır ki, Ehl-i Sünnet mezhepleri arasında Hanefilik de aynı görüşü benimsemiştir, ancak Hanbeli, Maliki, Şafii ve Evzailer bu görüşe muhalif olup dört rekatlık namazların seferde iki rekat kılınmasının farz olmadığını söylemekte, câiz olduğuna hükmetmekte ve yolculuk sırasında namazın ister seferi, isterse tam kılınabileceği konusunda mükellefin muhayyer bırakıldığına inanmaktadırlar. Ne var ki bu konuda onlar da tam bir görüş birliğine sahip değildir, kimi

seferi kılınmasının, kimiyse tam kılınmasının daha efdal olduğu kanaatindedir.¹

Bugün bütün Müslümanların bu konudaki tek icması, yolculuk sırasında namazın seferî (dört rekatların iki rekat olarak) kılınabileceği konusudur. Hatta Allame Hillî "Yolculukta namazın seferî kılınabileceğini inkar eden kafir olur!" demiş², Cezirî de "Bütün İslam ümmeti yolculukta namazın seferî kılınabileceğinde icma etmiştir" diye açıklamada bulunmuştur³.

Böyle bir mesele konusunda bu farklı görüşlerin varlığına binaen gerçeği öğrenmenin tek yolu, kaynağın aslına; yani Kur'an'a ve sünnete müracaat etmektir.

¹ - Bidayetu'l-Müçtehid, İbn Rüşd Kurtubi, c.1, s.235, Kitabu's-Salat, 1. fasıl, Fi'l-Kasr, Daru'l-Marife basımı.

² - Tezkiretu'l-Fukaha, c.4, s.349, Salatu'l-Cemae, 2. fasıl, Seferi Namaz bölümü.

³ - el-Fıkh-u Ale'l-Mezahibi'l-Erbea ve Mezheb-i Ehl-i Beyt (a.s), c.1, s.608, Kitabu's-Salat, Seferi Namazın Hükümleri bölümü.

Yolcu -Seferî- Namazı Hakkında Kur'an Ne Diyor?

Kur'an-ı Kerim Nisa Suresi'nde şöyle buyuruyor: **"Yeryüzünde adım attığınızda - yolculuğa çıktığınızda- kâfirlerin size bir kötülük yapmalarından korkarsanız namazı kısaltmanızda sizin için bir sakınca yoktur. Şüphesiz kâfirler sizin apaçık düşmanlarınızdır."**⁴

Meselenin, ayet ışığında fikhî tahliline girmeden önce iki konuyu açıklığa kavuşturmakta fayda olacaktır:

1- Ayetteki Hüküm, Her Türlü Yolculuğu Kapsar

Ayetin evvelinden geçen "zarb" ibaresi, "yolculuk" kelimesini karşılamaktadır. Her ne kadar bu kelime her nevi yolculuğu kapsıyorsa da ayetin devamında geçen **"...kafirlerin size bir kötülük yapmalarından korkarsanız..."** ibaresi, sadece cihad amaçlı yolculukların

⁴ - Nisa Suresi, 101.

kastedildiğini ortaya koymaktadır. Ancak, Müslümanların icması, her nevi şer'i yolculukta namazların seferî kılınması cihetindedir. Bu yolculuğu sadece hac, cihad veya umreyle kısıtlayanlar da vardır ki, bu görüş Zahirîye fakihlerine ait olup⁵ İbn Mesud'a maledilmiştir. Zayıf bir rivayet de, Ayşe'nin "Korkunun söz konusu olduğu cihad dışında namazın seferî kılınması câiz değildir" dediğini vurgulamaktadır.⁶

Ancak, Fahr-i Razi meseleye ilmî açıdan yaklaşarak bu hükmün doğru olmadığını belirterek şöyle diyor: Söz konusu hüküm, ayette geçen cihad şartına bağlanmış değildir; çünkü ayette "in" ve "iza" kelimeleri geçmektedir ki bu da şartın gerçekleşmesi halinde meşrutun da gerçekleşeceği anlamına gelmekte, ama şartın gerçekleşmemesi halinde meşrutun da gerçekleşmeyeceği manasını da taşımamaktadır...

Binaenaleyh ayette geçen "eğer korkarsanız" ibaresi, korkulması halinde seferî kılınmasının câiz olduğunu gösterir, ama korkulmaması halinde câiz olmayacağı hükmü burada yoktur. Bu delil ve mantığa binaen

⁵ - el-Muhalla, İbn Hazm, c.4, s.268, Salatu'l-Musafir.

⁶ - Bidayetu'l-Muçtehid, Kurtubî, c.1, s.234, Kitabu's-Salat, el-Faslu'l-Evveli Fi'l-Kasr.

ayet, güvenliğin sağlandığı ortamda da namazın seferi kılınıp kılınmayacağı konusunda sessiz kalmıştır; yani güvenli halde seferi kılınabileceğinin haber-i vahidle ispatı, Kur'an'ın sessiz kaldığı bir konuda haber-i vahidle bir hükmün ispatı demektir ki bu batıl bilinmemiştir. Çünkü batıl bilinen, Kur'an'da olumlu delili bulunan bir durumun tersinin, bir haber-i vahidle ispatlanması halidir ki burada bizim söylediğimiz bu hal değildir. Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Bu hüküm güvenli ve korkulu ortamın her ikisinde de geçerliyse, onu özellikle korku şartına bağlamanın ne yararı vardır?

Cevap şudur: Mezkur ayet, genelde Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yolculukları sırasında nazil olmuştur ki, bu yolculukların çoğunun zaten düşman tehlikesinden tamamen uzak olmadığı bilinmektedir; bu genellikle geçerli bir durum olduğundan Kur'an-ı Kerim söz konusu şartı ifade etmeyi yararlı görmüştür..."⁷

Bu cevabın sonucu, şart edatlarının mefhuma delalet etmeyişi ve sadece zahirinden çıkan anlama delalet edişidir.

Görüldüğü gibi mezkûr ayet cihad durumunu özellikle hedef almış, ama cihad

⁷ - Tefsir-i Kebir, c.11, s.22.

dışındaki halleri belirlemeyip sessiz kalma yoluna gitmiştir ki bu durumlarda ne yapılacağını ise bizzat Hz. Resulullah'ın (s.a.a) sünneti olan uygulamasında görmekteyiz. O hazret cihad olmayan yolculuklarında da namazı seferi kılmak suretiyle hükmün aynı olduğunu bilfiil göstermiştir.

Eminu'l-İslam Tabersî, Mecmeu'l-Beyan'da şu ihtimali kaydeder: "Söz konusu ayette korkunun vurgulanması, onların yolculukları sırasında zaten genelde geçerli olan bir duruma dikkatlerini çekmeyi amaçlamaktadır. Çünkü bu yolculukların hemen hemen hepsinde düşman tehlikesiyle her an karşı karşıya gelme ihtimalini yaşamışlardır. Buna benzer durum ve uyarılara Kur'an-ı Kerim'de sık sık rastlamak mümkündür."⁸

Allame Tabatabai de bir başka cevabî açıklamayla şöyle der: "Namazın seferi haldeki gibi dört rekat yerine iki rekat kılınma hükmü ilk kez, fitne korkusuyla başlamıştır; bunun korku olmayan yolculukları da şümulüne alarak genelleşmiş olmasında hiçbir sakınca yoktur. Binaenaleyh Kur'an-ı Kerim bu hükmün sadece bir kısmını -korku ve fitne halini- beyan etmiş, ardından Hz. Resulullah'ın

⁸ - Mecmau'l-Beyan, c.3, s.127, et-Tarihu'l-İslami Müessesesi basımı.

(s.a.a) sünneti ise bu hükmün bütün yolculukları kapsadığını açıklamıştır."⁹

2- Yolculukta Namazın Seferî Kılınma Meşruiyetinin İspatı

Nisa Suresi 101. ayet, kesinlikle namazın yolculukta seferî kılınabileceğinin izni sayılmakta ve ayetteki **"...Namazı kısaltmanızda sizin için bir sakınca yoktur..."** ibaresi bunu ispata yetmektedir. İslam mezhepleri arasındaki yegâne tartışma konusu ise yolculukta namazın seferî kılınmasının câiz mi yoksa vacip mi olduğudur. Yani yolculuğa çıkan kimse namazını seferi kılıp kılmamakta serbest midir yoksa mecbur mudur? Söz konusu ayetin seferî namazın izni sayıldığı konusundaki ittifak ve görüş birliği kadar, bunun muhayyer mi yoksa mecburi mi olduğu, farklı mezheplerin fakihleri arasında ihtilaf ve tartışma mevzuu olmuştur. Bu tartışmaların nedeni ise, ayetteki **"...Namazı kısaltmanızda sakınca yoktur"** ibaresidir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de bu tür tabirler hem farz, hem mubah anlamlarında kullanılmaktadır. Mesela **"Kâbe'yi hacceden veya umre yapanın bu ikisini tavaf**

⁹ - el-Mizan Tefsiri, c.5, s.63.

etmesinde kendisi için bir sakınca yoktur"¹⁰ buyruğunda mecburiyet olup söz konusu tavaf (sa'y) farz kılınıyorken, bir başka ayette geçen **"...Hep birlikte veya ayrı ayrı yemek yemenizde hiçbir sakınca yoktur"** buyruğunda¹¹ mecburiyet olmayıp muhayyerlik vardır. Keza **"Rabbinizin fazlından dilemenizde sizin için bir sakınca yoktur"**¹² buyruğunda da mecburiyet değil mubahlık vardır. Görüldüğü gibi **"...kısaltmanızda sakınca yoktur"** ibaresi, tek başına ne farzı ispatlar ne de mubahı; bunun için Kur'an ve nebevi kaynakta başka delil aramak gerekir. Bunlardan biri Zurare'yle Muhammed b. Müslim'in İmam Sadık'tan (a.s) aktardığı rivayettir. Bu iki şahıs o hazretten "seferî namaz nedir, kaç rekâttır?" diye sorduklarında İmam Sadık (a.s) Nisa Suresi'nin 101. ayetini okuyarak **"...namazı kısaltmanızda sizin için bir sakınca yoktur..."** buyruğuna istinaden *"Demek ki yolculukta seferî kılmak, vatanda tam kılmak gibi farzdır"* buyuruyor. Bunun üzerine Zurare'yle Muhammed "Evet, ama Kur'an "sakınca yoktur" diyor, "kılın" diyerek emir fiili kullanmıyor. Bu durumda seferî kılmak da

¹⁰ - Bakara, 158.

¹¹ - Nur, 61.

¹² - Bakara, 198.

vatanda kılmak gibi nasıl farz olur?" diye sorunca, İmam (a.s) şöyle buyuruyor: *"Allah Teala Kur'an'da Safa'yla Merve için de **"bu ikisinin tavaf edilmesinde bir sakınca yoktur"** buyurduğu halde bu ikisinin tavafı farz değil midir?" Çünkü Yüce Allah Kur'an'da böyle buyurmuş ve Hz. Resulullah da (s.a.a) bu ikisini daima tavaf ederek bu farzı uygulamasında gözler önüne koymuştur; yolculukta namazın seferi kılınmasında da durum böyle olmuş; Kur'an'daki buyruğa istinaden Hz. Resul-ü Ekrem (s.a.a) onu terk etmeden uygulamıştır".*¹³

Bu rivayet, söz konusu ayetin seferî namazın farz değil de, mubah oluşuna inananların reddetmek için bir delildir. Mubah oluşuna inananların başında gelen İmam Şafii, Kur'an'da mubahlığa işaret eden "...Sakınca yoktur" ibareli dört ayeti gösterir ve seferî namazla ilgili ayetin de farza değil, mubahlığa yönelik olduğunu söyler, ancak, İmam Sadık hazretlerinin (a.s) Safa'yla Merve'nin tavafı konusunda gösterdiği ayete hiç değinmez.¹⁴

Bahsimizin bu kısmında Kur'anî bir delil gösterdik, ancak burada bazılarının aklına,

¹³ - Mecmau'l-Beyan, c.3, s.127, Müessesetut-Tarihi'l İslam Basımı.

¹⁴ - el-Umm, c.1, s.207, Namaz kısmında, Seferî Namaz böl. Daru'l-Fikir bas.

"ayet lügat açısından ruhsatı destekliyor, farzı değil; bu durumda bu lügat anlamıyla Kur'an hükmü (ruhsatla farz arasında sessiz kalması) nasıl değerlendirilecektir?" şeklinde bir soru gelebilir. Bu sorunun en uygun cevabını Allame Tabatabai'nin (r.a) şu açıklamasında görmek mümkündür: "Ayetteki konum, hükmün teşrii konumudur; böyle bir hükmün teşrii yeterlidir. Bu hükmün bütün özelliklerinin orada beyan edilmesi gerektiği gibi bir şart öne sürülemez. Nitekim orucu farz kılan ayette de tıpkı buna benzer bir hüküm vardır ve Kur'an-ı Kerim **"...Oruç tutarsanız -eğer bilerseniz- bu sizin için daha hayırlıdır"**¹⁵ buyurmaktadır.¹⁶

Görüldüğü kadarıyla seferi kılmanın farz olduğu hükmü iki mertebeyi içermektedir; birincisi haram olmadığının açıklanması, ikincisi ise farz oluşu. Günah olmayışının ispatı her ne kadar birinci mertebeye açıklık getiriyorsa da ona mahsus değildir. Bazen bir hükmün farzlığı hitabın muhtevassından çıkarılır ve belli nedenlerden dolayı açıkça ilan edilmiyor. Bu gibi durumlarda sadece 1. mertebenin beyanıyla iktifa edilir. Zemaşşeri de bu noktayı tefsirinde açıklamakta ve şöyle demektedir: **"...Namazı kısaltmanızda**

¹⁵ - Bakara, 184.

¹⁶ - el-Mizan tefsiri, c5, s.63.

sakınca yoktur..." ayetiyle kastedilmek istenen şey şudur: O güne kadar muhatap Müslümanlar için namazın bilinen tek hali tam kılınmasıydı ve normaliydi; namazın dörtten iki rekate indirilmesinin hiçbir sakıncası olmadığı konusunda zihinleri rahatlatmak için, bunun onlara herhangi bir vebal ve günah getirmeyeceği ifadesi kullanılmıştır.¹⁷

Bu mesele eğer Kur'an'da, "câizlik"le "vacip"lik arasında kalmış ve bir hükmü diğerinden ayırma imkânı kalmamış olsa bile yine netleştirme yolu vardır şöyle ki bu durumda sünnet-i nebeviye başvurulması ve meselenin sünnetteki durumuna bakılması gerekir:

¹⁷ - el-Keşşaf, c.1, s.558.

Resulullah'ın (s.a.a) Sünnetinde Seferî Namaz

Bahsimizin buraya kadarki bölümünde yolculuk namazının Kur'an'daki hükmüne değindik ve Kur'an'da "**sakıncası yoktur**" ibaresinin bazen "mubahlık" bazen de "farzlık" için kullanıldığını ama bu ayette her iki anlamı da verebileceğini gördük. Konunun netleşmesi için bu gibi durumlarda Hz. Resulullah'ın (s.a.a) sünnetine bakılmalıdır. Hz. Resulullah'ın (s.a.a) sünnetine baktığımızda onun, yolculukta namazın seferi kılınmasının farziyetine daha çok delalet ettiğini görmekteyiz. Şimdi bu konuda nakledilen rivayetleri sahabeden aktaralım;

1- İbn Hanzala şöyle rivayet eder: Yolculukta namazın nasıl kılınacağını sorduğumda İbn Ömer, "Yolculukta Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünneti iki rekattır" dedi. Beyhaki de, "Yolculukta dört rekat namazın

iki rekat kılınması Hz. Peygamber'in (s.a.a) sünnetidir" diye yazar.¹⁸

2- Abdullah b. Ömer'den rivayettir: "Resulullah (s.a.a) yanımıza geldiğinde biz şaşkınlık içerisindeydik; ne yapacağımızı bilmiyorduk, bize o öğretti; öğrettiği şeylerden biri de yolculukta namazı iki rekat kılmamız ve bunun Allah'ın emri olduğuydu."¹⁹

3- Selman'dan rivayettir: "Namaz iki rekat iki rekat halinde farz oldu. Hz. Resulullah (s.a.a) Mekke'de böyle kıldı, derken Medine'de Allah'ın emrettiği üzere, vatanı kılınacak namaza iki rekat eklendi ve dört rekat oldu, yolculukta ise yine iki rekat kılma hükmü bâki kaldı."²⁰

4- Ebu Hureyre'den rivayettir: "Ey insanlar, Allah Teala, Peygamberi vasıtasıyla size vatanınızda dört rekat kıldığınız namazı

¹⁸ - Müsned-i Ahmed, c.2, s.160, 5191. hadis, Müsned-i Abdullah b. Ömer, Müessesetu't-Tarihi'l-İslam basımı ve: Sünen-i Beyhakî, c.3, s.194, Namaz kitabının Seferi Namaz böl. Bab: 765, 5388. hadis.

¹⁹ - Sünen-i Nesai, c.1, s.582, Yolculukta Seferi Namaz bölümü, 1892. hadis ve Hazin Tefsiri, c.1, s.418, Kitabu'l-İlmiye bas. Ve Neylu'l-Evtar, c.3, s.204'te 6. hadis.

²⁰ - Taberani Avsat'ta bunu rivayet eder, Mecmau'z-Zevaid, c.2, s.156'da da geçer.

yolculuğunuzda iki rekat kılmanızı emretmiştir."²¹

5- İbn Mesud rivayet eder: "Yolculukta namazı dört rekat kılarırsanız, tekrar kılmanız gerekir."²²

6- Enes bin Malik'ten: "Resulullah'la (s.a.a) birlikte Medine'den Mekke'ye doğru hareket ettik, Medine'ye dönünceye kadar dört rekatlık namazlarımızı iki rekate indirdik."²³

7- Hattaboğlu Ömer, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu söyler: Seferi namaz iki rekattır; vatanına dönünceye veya ölünceye kadar namazını iki rekat kılmalıdır."²⁴

8- İmran b. Husayn'dan: Hz. Resulullah'la (s.a.a) çıktığım bütün yolculuklarda o hazretin dört rekatlık namazları iki rekat kıldığını gördüm. Birlikte hacca gittiğimizde de, Medine'ye dönünceye kadar namazlarını iki

²¹ - Müsned-i Ahmed, c.3, s.115, 8947. hadis ve Ebu Hureyre Müsnedi.

²² - Taberani de Mecmeu'z-Zevaid, c.2, s.155 te geçtiği gibi rivayet eder.

²³ - Sahih-i Buharî, c.2, s.35, Namaz kitabı, Seferi Hükmü böl. Daru'l-Fikir bas. ve Sahih-i Müslim, c.2, s.145, Seferi Namaz bölüm ve Müsned-i Ahmed, c.4, s.40, 12563. hadis; Müsned-i Enes b. Malik ve Sünen-i Beyhakî, c.3, s.195, Seferi Namaz böl. 766. bab. 5389. hadis.

²⁴ - Ahkamu'l-Kur'an, Hasais, c.2, s.318 yolculuk namazı babı.

rekat kıldı, Mekke'de kaldığı 18 gün boyunca bütün dört rekatlık namazlarını iki rekat kıldı ve Mekke ehline de "Biz yolcuyuz" buyurdu "Siz namazınızı tam -dört rekat- kılın."²⁵

9- İbn Abbas anlatır: "Allah Teala namazı peygamberinizin diliyle vatanınızda dört, yolculukta iki, korku zamanı 1 rekat olarak kılmayı size farz kıldı."

Müslim de aynı rivayeti çok az bir farklılıkla "Allah-u Azze ve Celle namazı, yolculukta olana iki, vatanında olana ise dört rekat olarak peygamberiniz vasıtasıyla farz kıldı" şeklinde aktarır.²⁶

²⁵ - Sünen-i Beyhakî, c.3, s.194, Namaz kitabı, 765. bab, yolculukta seferi ruhsatı babı 5387. hadis, Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.318, yolculuk namazı; İmran'dan şöyle de rivayet vardır: "Resulullah (s.a.a) yolculukta akşam namazı hariç bütün namazlarını 2'şer rekat olarak kıldı." Mecmau'z-Zevaid, c.2, s.155'te geçtiği üzere Ahmed'le Ebu Davud da bu hadisi rivayet etmiştir.

²⁶ - Sahih-i Müslim, c.2, s.143, Seferi Namaz böl. Ve Müsned-i Ahmed, c.1, s.585, 3322. hadis ve Müsned-i Abdullah b. Abbas ve Sünen-i İbn Mâce, c.1, s.339, Yolculukta Namaz babı, 1068. hadis ve Sünen-i Nesaî, c.1, s.585, Yolculuk Namazı böl. 1890 ve 1899. had. Ve Sünen-i Beyhakî, c.3, s.193 yolculuk Namazı böl. 765. bab, 5383. hadis ve Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.315-319 Yolculuk Namazı böl. Ve el-Muhallâ, İbn Hazm, c.4, s.271, Yolcu Namazı bölümü. de şöyle der: "Bu rivayeti Huzeyfe, Cabir, Zeyd b. Sabit, Ebu

10- Abdullah bin Ömer anlatır. "Hz. Resulullah (s.a.a) bu şehirden çıktığında, dönünceye kadar namazını iki rekat kılardı." Bir başka yerde de şöyle der: "Hz. Resulullah'la (s.a.a) birlikte yolculuğa çıktığımda namazı iki rekat kılardı."²⁷

11- Ya'la b. Ümeyye anlatır: "Ömer b. Hattab'dan "Allah Teala, **"Kafirlerin size zarar vermesinden korkarsanız yolculukta namazı kısaltabilirsiniz..."** buyuruyor, şimdi artık güvende olduğumuza göre neden halâ yolculukta namaz iki rekat olarak kılınıyor?" diye sordum, şöyle cevap verdi: "Ben de senin gibi bunu merak edip Hz. Resulullah'tan (s.a.a) sormuştum, bana "Bu lütuf, Allah'ın size bir

Hureyre ve İbn Ömer'den aktardık, hepsi Resulullah'tan (s.a.a) nakletmiş ve senetleri son derece sahihtir" ve Kurtubî Tefsiri 5/352 ve İbn Cezzi Tefsiri, c.1, s.155 ve Zadu'l-Mead, İbn Kayyim ve Şerh-i Zerkani'nin haşiyesinde, c.2, s.221 ve Mecmeu'z-Zevaid, c.2, s.154'te Ebu Hureyre'den naklen.

²⁷ - Müsned-i Ahmed, c.2, s.137'te 5023. hadis ve Abdullah b. Ömer Müsned'i ve İbn Mâce Süneni, c.1, s.339, Yolcu Namazı babı, 1065. hadis. Ve Nesai Sün. c.1, s.589 Yolcu Namazı bölümü, 1916. hadis. Ve Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.318, Yolcu Namazı babı ve Zadu'l-Mead ve Zerkani'nin Şerhu'l-Mevahib haşiyesinde 62/29'da bu hadisi sahih kabul eder.

sadakasıdır, O'nun sadakasını kabul edin" buyurdu."²⁸

12- Ömer'den rivayettir: "Yolculuk namazı iki rekattır, Cuma namazı iki rekattır, bayram namazı iki rekattır ve azaltılamaz; bunları Hz. Muhammed (s.a.a) emretmiştir."²⁹

13- Ayşe'den rivayettir: "Vatanda ve yolculukta namaz iki rekattı, daha sonra vatanda kılınan namaza iki rekat daha eklendi."

Buharî, aynı rivayeti İbn Hazm'dan şöyle aktarır: "Namaz önce iki rekat olarak farz oldu, Hz. Resulullah (s.a.a) hicret ettikten sonra dört

²⁸ - Sahih-i Müslim, c.2, s.143, Yolcu Namazı ve Ebu Davud'un Sünen'i, c.1, s.187 ve İbn Mace Sünen'i, c.1, s.329 ve Nesai Süneni, c.1, s.583 Yolcu Namazı kitabı, 1891. hadis ve Sünen-i Beyhakieni, c.3, s.192-193 Yolcu Namazı kitabı, 765. bab. 5378 ve 5379. hadis ve Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.318 Yolcu Namazı babı ve el-Muhella, İbn Hazm, c.4, s.267, Yolcu Namazı.

²⁹ - Müsned-i Ahmed, c.1, s.63, 259. hadis ve Ömer b. Hattab Müsned'i ve İbn Mace Süneni, c.1, s.338, Yolcu Namazı babı, 1063. hadis ve Nesai Süneni, c.1, s.585, Yolcu Namazı kitabı, 1898. hadis ve Sünen-i Beyhakieni, c.3, s.282, Cuma kitabı, Cuma babı 31. bab. 5718. hadis, Ahkam-ı Kur'an, Cassas, c.2, s.309 ve el-Muhalla, İbn Hazm, c.4, s.265, Yolcu Namazı ve Zâdu'l-Mead, Şerhu'l-Mevahib haşiyesinde, c.2, s.21 "Sabit, Ömer'den rivayet etmiştir..." şeklinde geçiyor.

rekata çıkarıldı, ama yolculuk namazı yine iki rekat olarak kaldı."

Ahmed aynı rivayeti şöyle aktarır: "Hz. Resulullah'a (s.a.a) ilk farz olan günlük namazları iki'şer rekatti, sadece akşam'ın farzı 3 rekat ve yolculuk namazı da yine iki rekatti; daha sonra Allah Teala öğle, ilkindi ve yatsı namazlarını dört rekata çıkardı, ama yolculukta kılınan namazı yine iki rekat olarak kararlaştırdı."³⁰

Bütün bu rivayetler, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta namazı iki rekat olarak farz kıldığını anlatmaya yeter sanırız. Bunca rivayet ve hadise rağmen yolculukta kılınacak seferî namazın iki rekat oluşunun farz mı yoksa mubah mı olduğu tartışmasına yer kalmamaktadır artık. Eğer seferî halde namazın dört rekat kılınabileceği gibi bir câizlik olsaydı bunu en azından bir kez olsun Hz. Resulullah'ın (s.a.a) sözü ve fiiliyle uygulamış olması gerekmez miydi? -Oysa o

³⁰ - Sahih-i Buhari, c.2, s.36, Seferi Namaz babı, Sahih-i Müslim, c.2, s.142, Yolcu Namazı kit. Ve Muvetta-i Malik, c.1, s.124, ve Ebu Davud Süneni, c.1, s.187 ve el-Umm, Şafii, c.1, s.159 ve Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.316, Yolcu Namazı babı ve Sünen-i Beyhaki, c.3, s.208 Yolcu Namazı kitabı, 772. bab 5443. hadis ve el-Muhallâ, c.4, s.265, Yolcu Namazı; Zadu'l-Mead, c.2, s.21 ve Kurtubi Tefsiri, c.5, s.352 ve 358.

hazretin sünnetinde, yolculukta bir tek defa olsun dört rekatlık bir uygulama görülmemiştir.- Nitekim her konuda hazretin uygulaması böyle olmuştur. Mesela Sahih-i Müslim'de³¹ Büreyde'den nakledilen bir hadis şöyledir: "Hz. Resulullah (s.a.a) her namaz için ayrıca abdest alırdı, bu durum (Mekke'nin) fetih gününe kadar böyleydi. Fetih günü namazlarını bir abdestle kıldı. Ömer, "Şimdiye kadar böyle yapmazdınız?" deyince "Ey Ömer, ne yaptığımı biliyorum!" buyurdular. Şevkanî bu hadisi naklettikten sonra "Yani Resulullah (s.a.a) bunun câiz olduğunu beyan etmektedir" der.³²

³¹ - Sahih-i Müslim, Nevevi Şerhi, c.3, s.177 tek abdestle namaz cevazı... babı ve Sünen-i Kübra, Nesai, c.1, s.86 el-Mesh-u ale'l-huffeyn babı ve Tirmizi Süneni, c.1, s.41 tek abdestle namaz babı.

³² - Neylu'l-Evtâr, c.1, s.210 Taharet kitabı, tek abdestle bütün namazlar babı 2. hadis.

Sahabeyle Fakihlerin Meseleye Bakışı

İbn Abbs'tan şöyle rivayet edilir: "Yolculukta namazı dört rekat kılan kimse, vatanında dört rekatlık namazını iki rekat kılan kimse gibidir."³³

Sâib b. Yezid Kendi'den rivayettir: "Namaz iki'şer rekat olarak farz olmuştu; daha sonra vatanda kılınan namaza iki rekat daha eklendi ve seferi namaz öylece iki rekat halinde kaldı."³⁴

Ebi'l-Konud Abdullah Ezdi'den rivayettir: "İbn Ömer'den yolculuk namazını sorduğumda "Gökten iki rekat olarak inmiştir, isterseniz reddedin" dedi."³⁵

³³ - Müsned-i Ahmed, c.2, s.575, hadis: 3258; Müsned-i İbn Abbas, el-Muhalla, c.4, s.270.

³⁴ - Mecmau'z-Zevaid, c.2, s.155 ve bunu Taberani'nin Kebir'de rivayet ettiğini ve sahih olduğunu söyler.

³⁵ - Ae, c.2, s.145'te Taberani'nin bunu Sağiyr'de rivayet ettiği kayıtlıdır.

Hafs b. Ömer'den rivayettir: "Enes b. Malik bizi hisse tayin etsin diye Abdumelik'i görmek için Şam'a götürdü; Ensardan 40 kişiydik. Enes dönüşte öğle namazını iki rekat kılıp çadırına gitti, kafiladaki şahıslar kalkıp namazlarına iki rekat daha eklediler. Bunun üzerine Enes "Allah suratlarını çirkinleştirsin!" dedi. "Vallahi sünnete uygun davranmadınız, böyle şey kabul edilemez! Bilin ki Hz. Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: *"Bazı kimseler dinde derinleşiyorlar (ama) okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkıyorlar."*³⁶

Abdullah b. Ömer'den rivayettir: "Yolculukta namaz iki rekat kılınır, bu sünnetten sapan kimse kafir olmuş olur."³⁷

Semame b. Şerahil'den rivayettir: İbn Ömer'e gidip, "Yolculuk namazı nedir?" diye sordum "Bütün namazlar yolculukta iki rekat kılınır, sadece akşamın farzı 3 rekat olarak kalır!" dedi, "Zulmecaz'da da durum böyle midir?" diye sorduğumda "O da nesi?" dedi,

³⁶ - Müsned-i Ahmed, c.3, s.633, 12204. hadis ve Enes b. Malik'in Müsnedi ve Mecmau'z-Zevaid, c.2, s.155.

³⁷ - Sünen-i Beyhakî, c.3, s.201, salat kitabı, 769. bab, 5417. hadis; el-Muhalla, İbn Hazm, c.4, s.270, Yolcu Namazı; Ahkamu'l-Kur'an, Cessas, c.2, s.318-319; Yolcu Namazı babı; Mecmau'z-Zevaid, c.2, s.115, "Senedinde yer alan kişiler doğru kişilerdir" söylemiştir.

"Bir mekanın adıdır" dedim, "Pazar yeri gibi bir şey... Orada toplanır, satıcılık yaparız, on beş-yirmi gün kadar orada kalırız..." Bunun üzerine "Ben Azerbaycan'da idim, bilmem!" iki ay mı veya dört ay mı oradaydım" dedi. "Onların yolculukta namazlarını iki'şer rekat kıldıklarını, Hz. Resulullah'ın da (s.a.a) böyle kıldığını gözüyle gördüğünü söyledi, sonra da bu ayeti aktardı: **"Andolsun ki Allah Resulünde, sizin için uyulacak güzel örnek vardır."**³⁸

İbrahim'den rivayettir: "Hattaboğlu Ömer öğle namazını Mekke'de iki rekat kıldı, dönerken "ey ahali" dedi, biz yolcuyuz, Mekke'de yaşayanlarınız namazlarını tam (dört rekat) kılsın." Bunun üzerine Mekkeliler namazlarını tam (dört rekat) kıldılar."³⁹

Ömer b. Abdulaziz'den rivayettir: "Yolculuk namazı kesinlikle iki rekattir, bundan gayrisi asla sahih değildir."⁴⁰

Hattaboğlu Ömer, oğlu, İbn-i Abbas, Cabir, Cübeyr b. Mut'im, Hasan, Kadı İsmail, Hammad b. Ebi Süleyman, Ömer b. Abdulaziz, Kutade ve Kufeliler yolculukta

³⁸ - Müsned-i Ahmed, c.2, s.330, 6388. hadis ve İbn Ömer Müsned'i.

³⁹ - el-Asar, Kadı Ebu Yusuf, 30, 75.

⁴⁰ - el-Muhella, c.4, s.271, Yolcu Namazı.

namazın seferi (iki rekat) kılınmasının farz olduğunu söylemişlerdir.⁴¹

Sahabe arasında böyle büyük bir ittifakla uygulanan ve tabiinin fakihleri tarafından da net şekilde onay ve destek gören bunca büyük ve önemli bir olay, elbette ki dinin zaruriyetlerine yakın apaçık hükümleri içinde mütalaa edilmelidir. Hz. Resulullah'tan (s.a.a) ulaşan bunca sahih hadis ve sahabenin uygulaması ve tabiinin fakihlerince böylesine icmaya varılan bir konuda halâ tartışmayı sürdürmek ve "seferi namaz iki rekat olarak farz mıdır yoksa sadece câiz midir?" diye tereddütler yaratmak nedendir sahi?..

Unutmayalım ki yolculukta namazın dört rekat olarak da kılınabileceği gibi bir icazet olsaydı, Hz. Resulullah (s.a.a) bunu mutlaka belirtir ve en azından bir kez olsun, mutlaka uygulardı ve sahabenin büyükleri de bunu bilmiş olurdu. Oysa yukarıda da örneklerini gördüğümüz ve ileride göreceğimiz üzere sahabe, yolculukta namazını dört rekat olarak kılanları şiddetle eleştirip uyarmışlardır.

⁴¹ - Kurtubî Tefsiri, c.5, s.351 ve Hazin Tefsiri, c.1, s.418 Ahkamu'n Teteellegu bi'l-aye..." faslı, birinci mesele, Daru'l-Kutubi'l-İlmiye basımı.

Yolculukta Namazı Seferi Kılmanın Farz Değil, Câiz Olduğunu Söyleyenlerin Delilleri

1- Taksir ayeti: Yolculukta namazın seferî kılınmasının farz değil, câiz olduğunu öne sürenlerin sarıldığı delillerden biri "**...Namazı kısaltmanızda sakınca yoktur...**" şeklindeki Taksir Ayetidir ki, bunun en sıkı taraftarı olan İmam Şafii el-Umm adlı kitabında bunu ortaya atmış ve Mâverdî el-Havî'l-Kebir'inde⁴² konuyu kabullenmiş, Fahr-i Râzi de tefsirinde⁴³, İbn Kudâme el-Moğni'sinde⁴⁴ diğer taraftarları gibi bunu (ruhsatı) onaylamışlardır.

Cevap: Daha önceki bahislerimizde bu delilin geçerli olmadığını, çünkü Kur'an-ı Kerim'de benzeri tabirlerin hem farz, hem mubah durumlarında kullanılmış olduğunu, salt bu tabire bakarak farzın mubahtan ayırt edilemeyeceğini belirtmiştik.

iki- Ya'la b. Ümeyye'nin rivayeti: Ya'ni Hattaboğlu Ömer'den "Namazın seferî kılınmasının kafirlerden korkma şartına bağlı olup olmadığını" soruyor, Ömer de "Buna

⁴² - el-Hâvî'l-Kebir, Ali b. Muhammed-i Maverdî, c.2, s.362, Yolcu Namazı kit.

⁴³ - el-Tefsiru'l-Kebir, c.11, s.18.

⁴⁴ - el-Moğni, c.2, s.108, Yolcu Namazı kitabında.

senin gibi ben de şaşırarak Hz. Resulullah'a (s.a.a) sordum" diyor; "Resulullah da (s.a.a) "Bu size Allah Teala'nın bir sadakasıdır, O'nun sadakasını kabul edin" buyuruyor. Bu hadisi delil olarak gösterenler "Sadakayı kabullenmek farz değildir" diyerek bu hadise sarılmaktadırlar.⁴⁵

Cevap: Bu delil, bir öncekinden de zayıftır; çünkü alınması farz olmayan sadaka, insanların verdiği sadakadır ki bazen çaresizlikten ve muhtaçlıktan dolayı alınır, bazen de şahıs izzet-i nefsinin korumak ve zillete düşmemek için sadaka almayı kabul etmez. Ancak, Allah'ın verdiği sadaka için durum böyle değildir, bilakis, Allah'ın sadakasını kabul etmek bizatihi onur ve izzettir; bu nedenle de O'nun sadakasını insanların sadakasıyla kıyaslamak kesinlikle batıldır. Bunun en açık delili Hz. Resulullah'ın (s.a.a) "*Allah'ın verdiği sadakayı kabul edin*" şeklindeki buyruğudur ve o hazretin buyruğunun farza delalet ettiği apaçık ortadadır. Binaenaleyh söz konusu ayetten mubahlık değil, farzluk anlamı çıkar, nitekim İbn Hazm da böyle istidlal etmiştir.⁴⁶

⁴⁵ - Ae. İbn Kuddame, c.2, s.108, Yolcu Namazı kitabı Ve Tefsir-i Kebir, Fahr-i Râzi, c.11, s.19'da 5. mesele.

⁴⁶ - el-Muhallâ, c.4, s.267, Yolcu Namazı.

Diğer bir ifade ile sadakanın kabul edilip edilmemesi, sadakayı verenin kimliği ve konumuna da bağlı olabilmektedir. Kişi, aynı düzey ve konumda olan birinin sadakasını kolayca reddedebilir, ama sadaka verenin konumu yüceldikçe, onu reddetmek zorlaşır ve bir noktada ona karşı hakaret bile addedilebilir. Kimsenin makam ve konumu Yüce Rahman'la kıyaslanamayacağına göre O'nun sadakasını reddetmek kulluk edebi açısından en büyük terbiyesizliktir aslında. İmam Sadık (a.s) Hz. Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi aktarır: *"Yüce Rabbim, ümmetimin hastaları ve yolcularına namazlarını seferî kılmayı ve oruçlarını iftar etmeyi sadaka kılmıştır. Siz, verdiğiniz sadakanın kabul görmeyip size geri gönderilmesinden hoşlanırmısınız?..."*⁴⁷ *(Hastalara oruçlarını iftar edip sonradan kaza etmeleri farzdır. Yolcuların da hem oruçlarını iftar etmeleri hem de namazlarını seferî kılmaları farzdır.)*

3- Ayşe'nin aktardığı şu hadis: Ramazan'da umre için Hz. Resulullah'la (s.a.a) şehirden çıkmıştım, o hazret orucunu iftar etti, ama ben orucumu yemedim, o namazını seferî -iki rekat- kıldı, ben tam kıldım; namazdan sonra "Ya Resulullah!" dedim "Anam babam

⁴⁷ - Vesailu's-Şia, c.3, s.439, Yolcu Namazı kit. Aynı bablarda 22. bab 7. hadis.

size feda olsun, siz orucunuzu bozdunuz, ben tuttum, siz namazı seferi kıldınız, ben tam kıldım!" Bunun üzerine Peygamber "Aferin!" dedi!...

İbn Kudame, el-Moğni'de şöyle yazar: Bu hadisi Ebu Davud Teyalesi Müsned'inde aktarmakta ve "hükümde sarihtir" demektedir. Ama söz konusu müsne ve orada olan Ayşe'nin rivayetlerine bakılacak olursa, bu rivayet orada bulunmayacaktır. Ancak, Darkutnî Sünen'inde bu rivayeti bir defa Esved'den, sonra da onun oğlu Abdurrahman'dan rivayet etmiştir^{48 49}.

⁴⁸ - Darkutnî Süneni, c.2, s.188, Kubletu's-Saim babı, 39 ve 40. hadis, Alemlü'l-Kutub bas.

⁴⁹ - Bu hadisi delil gösterenlere şunu hatırlatmakta yarar vardır: Dini amellerin en önemlilerinden olan namaz ve oruç gibi iki konuda Hz. Resulullah'a (s.a.a) uymadığını ve ona itaat etmediğini bizzat itiraf eden bir kadının sözüne ne kadar güvenilebilir? Böyle birinin amelini "Resulullah'ın (s.a.a) sünnetine uygun sanmak mümkün müdür?! Bizzat kendisi, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) namazını seferi kıldığını ve orucunu bozduğunu, buna rağmen kendisinin o hazrete itaat etmeyip namazını tam kıldığını ve orucunu da bozmadığını söylüyor!.. Sonra da kalkıp "Ya Resulullah, ben senin yaptığını yapmadım!" diyerek o hazrete karşı sergilediği itaatsizlik hakkında soru da yöneltiyor!

Oysa itaatkar bir Müslüman ya Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yanında ise tıpkı onun yaptığını yapıp ona itaat eder, ya da bilmediği veya şüphe ettiği bir nokta varsa

Bu rivayet, Ayşe'nin prestijini sarsabileceğinden, İbn Kayyım Cevziyye diyor ki: Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye'nin şöyle dediğini duydum: "Bu hadis, Aşye'ye yalan olarak isnat edilmiştir; Ayşe Hz. Resulullah'la (s.a.a) sahabenin kıldığından farklı bir namaz kılmamıştır. Onların namazlarını seferî kıldığını gördüğü halde, Ayşe'nin kalkıp da namazını -hiçbir geçerli nedeni olmadan- tam kılması nasıl düşünülebilir?!..vs.⁵⁰

Daha sonra İbn Kayyım Cevziyye bir tutarsızlığın daha farkına vararak bu rivayetin, yine Ayşe'den aktarılan "Namaz iki rekat olarak farz kılınmıştı, sonradan vatanda kılınan namaza iki rekat daha eklendi ve seferî namaz yine iki rekat olarak kaldı" şeklindeki rivayetle çeliştiğini görüp şöyle diyor: Bizzat Ayşe'nin kendisi vatanda kılınan namaza iki rekat

ve o hazret de hemen yanıbaşındaysa, söz konusu amelde bulunmadan önce onunla ilgili sorusunu o hazrete sorar. Bunu yapacağı yerde, Resulullah'ın (s.a.a) her yaptığıнын tersini yapmak, sonra da "ben sizin yaptığınızın tersini yaptım, size uymadım, ne dersiniz?!" diye bir de soru yöneltmek hangi mantık ve inançla açıklanabilir sahi? Böyle birini, kim olursa olsun, onaylamak ve Resulullah'ın (s.a.a) ona "bana hep karşı geldiğin için aferin sana!" diyebileceğini düşünmek hangi akla sığar gerçekten?!.

⁵⁰ - Zâdu'l-Mead, c.1, s.161.

eklendiğini, seferî namazınsa yine iki rekat olarak kaldığını söylediği halde nasıl olur da kalkıp Allah'ın bu farzına kendiliğinden iki rekat eklemesi, Allah'a ve Resulüne karşı çıkmaya kalkışması düşünülebilir?! Urve bu hadisi babası yoluyla Ayşe'den aktarırken Zohrî "Ayşe neden namazını yolculukta tam kılıyordu?! diye sorduğunda, Urve, "Osman nasıl tevile kalkıştıysa, Ayşe de tevile kalkışmıştır!" diye cevap veriyor!

Namazı kimse Resulullah'tan (s.a.a) daha doğru kılamaz, onun namazı doğru kıldığı dikkate alındığında tevilin hiçbir manası kalmamakta ve bu durumda namazın seferi değil de tam kılınmasının tevili mantığa sığmamaktadır."⁵¹

Bu hadisin uyduruk olduğunu gösteren delil, siyer ve sünen yazarlarının Hz. Resulullah'ın (s.a.a) Ramazan'da umre yapmadığını yazmış olmalarıdır. Bu sağlam belgeler, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) hayatı boyunca sadece üç kez umre ettiğini, bunların Zilkaade, Zilhicce (hac sırasında) ve veda haccında vuku bulduğunu göstermektedir.

Halebiye Siyeri'nin yazarı da bu konuya değinerek Sahih-i Buhari'yle Sahih-i Müslim'den aktardığı rivayetlerle bu noktayı

⁵¹ - Ae.

vurgulamaktadır. O şöyle demektedir: "Bu rivayetlerden biri de İbn Kayyım'ın Ayşe'den aktardığı rivayettir. Bu rivayet hakkında İbn-i Kayyım 'Ayşe'nin Ramazan umresiyle ilgili haberi, ona maledilmiş bir hatadır' der."⁵²

Bütün bu açıklamalar, İbn Kudame'nin görüşünün tamamen zayıf ve güvenilirmez olduğunu gözler önüne sermektedir.

4- Öne sürülen dördüncü hadis, yine Ayşe'nin "Hz. Resulullah (s.a.a) yolculukta namazını kimi zaman tam, kimi zaman da seferî kılardı" şeklindeki sözüdür.⁵³ Darkutnî bu rivayeti üç senetle zikreder, birinciyle üçüncünün zayıf, ikincisinin ise sahih bulunduğunu söyler.⁵⁴

Darkutnî ve ondan önceki bazılarının öne sürdüğü bu iddia, her şeyden önce sünnete ve sahabenin uygulamasına muhaliftir; zira daha önce açıkladığımız onlarca belge, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) sünnetinin, yolculukta namazın seferî kılınması yönünde olduğunu göstermişti ki bunlardan kimi de bizzat Ayşe tarafından aktarılan hadislerdir. Bu durumda ya bir hadise bakarak onlarca hadisi atmak, ya da onlarca hadisi esas alıp onlara göre

⁵² - Halebiye Siyeri, c.3, s.277, veda haccı ve umre.

⁵³ - el-Havi'l-Kebir, c.2, s.364, Yolcu Namazı kitabı Ve el-Moğni, c.2, s.109, Yolcu Namazı bab.

⁵⁴ - Darkutnî Süneni, c.2, s.189.

davranmak ve onlarla bağdaşmayan bir tek hadisi bir kenara bırakmak zorundayız.

Kaldı ki birçok Ehl-i Sünnet alimi bu hadisin sahih olmadığını söylemektedir. İbn Kayyım "Bu hadisin sahih olmadığını söyleyerek şöyle ekler: "Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye'nin "bu hadis, uyduruktur ve Resulullah'a (s.a.a) karşı bir yalandır" dediğini duydum."

"Diğer taraftan Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta namazını seferî kıldığı, Ayşe'nin ise tam kıldığı rivayet edilmiştir. Bir başka rivayette "Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta orucunu bozduğu halde Ayşe tutmaya devam ederdi" denilmektedir..." Yani Ayşe her iki halde de -vatanda ve yolculukta- namazını ve orucunu Resulullah'ın (s.a.a) sünnetine aykırı kılmış, Resulullah (s.a.a) ise bilfiil uygulamasıyla seferî halde oruç tutulamayacağını, bozmanın farz olduğunu ve seferde namazın iki rekat farz olduğunu göstermiştir. Şeyh İbn Teymiye bunun doğru olmadığını söyleyerek şöyle ekler: Ümmü'l-Müminin Ayşe'nin Hz. Resulullah'la (s.a.a) sahabenin uygulamasına ters davrandığı ve namazda onlara uymadığı söylenemez. Zira bizzat Ayşe'nin de rivayet ettiği ve doğruluğunda şüphe bulunmadığı üzere namaz ilkin iki'şer rekat olarak farzedilmişti, Hz.

Resulullah (s.a.a) Medine'ye hicret edince vatanda kılınan yevmiye namazlara iki'şer rekat eklendi, ama seferî namaz yine iki rekat olarak kaldı. Bu durumda Ayşe'nin Hz. Resulullah (s.a.a) ve diğer Müslümanlar gibi namaz kılmadığı nasıl söylenebilir? Bence Ayşe, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) rihletinden sonra namazını tam kılmıştır." İbn Abbas'la diğer sahabeyse "O da Osman gibi te'vile kalkıştı" demekte ve Hz. Resulullah'ın (s.a.a) bütün yolculuklarında namazını seferî -iki rekat- kıldığını hatırlatmaktadırlar. Bazı hadis ravileri de bu iki hadisin terkiibinden yeni bir hadis çıkarmıştır. İbn Abbas "Resulullah (s.a.a) yolculukta namazını daima seferi kılar, ama o -Ayşe- tam kılardı" der, bazı raviler buradaki 3. tekil zahirini yanlış anlamış ve "o"nun Resulullah (s.a.a) olduğunu zannederek "Resulullah (s.a.a) yolculukta seferî ve tam kılardı" şeklinde bir rivayetin türemesine neden olmuşlardır.⁵⁵

Şevkanî ise, İmam Ahmed'in bu hadisi reddettiğini belirterek "Ayşe'nin namazını tam kıldığını, dolayısıyla onun bu hadisi sahih bulmadığını" yazar.⁵⁶

⁵⁵ - Zâdu'l-Mead, İbn Kayyim, c.1, s.158.

⁵⁶ - Neylu'l-Evtâr, c.3, s.203, Yolcu Namazı bab. Seferi cevazı bab. Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye bas.

5- Öne sürülen 5. delil, sahabeye maledilen şu icmadır: İbn Kudâme Enes'in şöyle dediğini nakleder: "Biz Resulullah'ın (s.a.a) sahabeşi yolculuğa çıktığımızda kimimiz namazını tam, kimimiz seferî kılardı; kimi orucunu bozar, kimi tutardı ve kimse de diğerine itiraz etmezdi, çünkü sahabe bu konuda icmaya varmıştı (fikir birliği sağlanmıştı). Binaenaleyh birisi namazını tam kılacak olsa onu kimse kınamazdı."⁵⁷

Cevap: Öncelikle, "Sahabenin yolculuğu" denilen olayın Hz. Resulullah'ın (s.a.a) hayatında mı, yoksa onun vefatından sonra mı olduğu rivayette belirlenmiş değildir. Zira Hz. Resulullah'ın (s.a.a) hayatta olması halinde; o hazret varken sahabenin ameli ölçü sayılamaz ve delil gösterilemez. Ancak eğer Resulullah (s.a.a) haberdar olur da bir şey söylemese, onun susması hüccet olurdu, ashabın ameli değil. Resulullah'ın (s.a.a) haberi olduğu halde susmasına herhangi bir delil de yoktur. Eğer Hz. Resulullah'tan (s.a.a) sonrası kastediliyorsa, yine ölçü ve hüccet olamaz; çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi rivayetler, sahabe arasında meşhur -genel geçer- uygulamanın seferî olduğunu belgelemektedir. Nitekim bir defasında Osman

⁵⁷ - el-Moğni, c.2, s.109, Yolcu Namazı bab.

yolculukta namazını tam kıldığında sahabenin yoğun itirazıyla karşılaşmış ve hatasını düzeltebilmek için çeşitli özürler öne sürüp tevil yoluna gitmiştir; bizzat bu özür olayı bile, yolculukta namazın tam kılınmasının çok nadiren vuku bulan şahsi bir hata olduğunu anlatmaya yetmektedir. Dahası, İbn Kudame'nin aktardığı rivayette fazladan bir ekleme görülmektedir; nitekim Sahih-i Müslüm'de aynı rivayet geçtiği halde "kimimiz tam kıları, kimimiz seferî kıları" ibaresi yoktur; bu da söz konusu ibarenin, yolculukta namazın tam kılınabileceğini savunanlar tarafından rivayete eklenmiş olduğunu gösteriyor!

Bütün bu belgeler, yolculukta namazın seferî kılınmasının farz değil, câiz olduğunu iddia edenlerin bu iddialarının hiçbir ilmî dayanağı olmadığını, delil olarak öne sürdükleri gerekçelerin tamamen zayıf ve geçersiz olduğunu göstermektedir.

Ehl-i Beyt (a.s) Okulunun Meseleye Bakışı

Yolculukta namazın tam kılınabileceğini iddia edenlerin öne sürdüğü belgeler ne kadar zayıfsa, yolculukta namazın seferî (dört rekâtların iki rekâta indirilmesi) kılınmasının farz olduğuna inananların gösterdiği belgeler bir o kadar güçlü ve ilmî dayanağa sahiptir. Hz. Resulullah (s.a.a) ve sahabe de bütün yolculuklarında namazlarını seferî kılmış ve dört rekatları iki rekat edâ etmişlerdir. Birinci ve ikinci halifelerin hilafetleri boyunca ve 3. halifenin de hilafetinin önemli bir kısmına kadar kimse bunun aksini iddia etmiş değildir. Binaenaleyh Hz. Resulullah'ın (s.a.a) mübarek Ehl-i Beyt'inin (a.s) mektebinde yolculukta namazın seferî kılınması farz olup Ehl-i Beyt İmamları (a.s) bu farz hükmü net bir dille beyan etmişlerdir. Zurare ve Muhammed b. Müslim'in yukarıda İmam Sadık'tan (a.s) naklettikleri rivayet bunu tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır. Bu konuyu açık bir şekilde vurgulayan diğer birçok rivayetler

vardır. Nitekim İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir: *"Seferde namaz iki rekattır ve ondan önce veya sonra, üç rekatlık akşam namazından başka bir şey yoktur."*⁵⁸

İmam Sadık'a (a.s) yolculukta öğle namazını dört rekat kılmış olan kimsenin görevinin ne olduğu sorulduğunda, *"Namazını -seferî olarak- yenilesin"* buyurmuştur.⁵⁹

Bu konu İmamiyye fıkına apaçık bir şekilde yansımıştır. Şeyh Tusî şöyle der: *"Yolculukta namazı seferî kılmak farzdır... Yolculukta namazı seferî kılmanın farz olduğu Ali (a.s) ve Ömer'in görüşüdür."*⁶⁰

Şeyh Tabersî Mecmau'l-Beyan adlı kitabında şöyle der: *"İslam âlimleri yolculukta namazı seferî kılıp kılmama konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Şafiî bunun ruhsat olduğu görüşünü söylemiş; Cubaî de bunu benimsemiştir. Ebu Hanife ise yolculukta namazı seferî kılmanın farz olduğunu söylemiştir. Ehl-i Beyt'in (a.s) görüşü de budur."*⁶¹

Allame Hillî bu konuda şöyle demektedir: *"Yolculukta namazı seferî kılmak bütün âlimlerimizin icmasıyla farzdır; câiz olduğu ve*

⁵⁸ - et-Tehzib, c.2, s.13; el-İstıbsar, c.1, s.220.

⁵⁹ - et-Tehzib, c.12, s.14.

⁶⁰ - el-Hilaf, c.1, s.569.

⁶¹ - Mecmau'l-Beyan, c.3, s.209.

isteyenin seferî kılmayabileceği görüşü doğru değildir. Dolayısıyla kasıtlı olarak tam kılınırsa namaz batıl olur. Ali (a.s), Ömer, Hammad b. Süleyman, Servî ve kıyası benimseyenler bunu benimsemişlerdir."⁶²

Cevahir kitabının sahibi ise şöyle diyor: "Yolculukta dört rekatlık namazları seferi kılmak bütün ulemanın ittifakıyla farzdır; bu konuda icma vardır; hatta bunun bir zaruret olduğu söylenmiştir ve rivayet nassları apaçık bir şekilde bunu açıklamaktadırlar."⁶³

O halde bu meselede bütün Ehl-i Beyt (a.s) mezhebi arasında ittifak vardır. Resulullah'ın (s.a.a) ashabı da, Osman b. Affan'ın döneminden önce bu görüşteydi. Yolculukta namazı tam kılmanın caiz olduğu görüşü Osman'ın hilafeti döneminde ve onun tarafından ortaya çıktı.

Yolculukta Namazı Tam kılma Bidatini Çıkaran Osman b. Affan

Kesin tarihi belgeler apaçık bir şekilde bu bidati üçüncü halifenin çıkardığını ve ondan önce hiç kimsenin bu görüşü savunmadığını ortaya koymaktadırlar. Osman bunun için Kur'an ve sünnetten bir delil getirmeksizin

⁶² - Tezkiretu'l-Fukaha, c.4, s.355.

⁶³ - el-Cevahir, c.14, s.329.

kendi yanından bir takım sebepler ileri sürmektedir!

Taberî kendi Tarih'inde ve diğer yerlerde şöyle yazmaktadır: HK. 29. yılda Osman b. Affan halkla birlikte hac yaparken Mina'da çadır kurdu. Bu, Osman'ın Mina'da kurduğu ilk çadırdı; sonra Minâ ve Arafat'ta namazı tam kıldı."

Vakidî ise İbn Abbas'a varan senediyle şöyle diyor: "Halkın Osman b. Affvan aleyhinde konuşmasının ilk nedeni, onun ilk başta namazını Minâ'da seferi kılmasına rağmen hilafetinin altıncı yılında dört rekat olarak kılmasıdır! Bu nedenle birçok sahabe onu eleştirerek bu işte alıkoymak için yanına gittiler. Hatta Ali (a.s) onun yanına giderek, *"Allah'a andolsun ki hiçbir yenilik olmamış ve hiçbir ahit de eskimemiştir. Ben senin peygamberinin (s.a.a) yolculukta namazını iki rekat kıldığını gördüm"* dedi.

Abdulmelki b. Amr b. Ebusüfyan-i Sekaî'den, amcasından şöyle rivayet edilmiştir: Osman Minâ'da cemaat imamlığı yaparak namazı dört rekat kıldırdı. Bunun üzerine biri Abdurrahman b. Avf'ın yanına giderek, "namazı dört rekat kılan kardeşinle konuşamaz mısın?" dedi. Abdurrahman da bir grupla namazı iki rekat olarak kıldı. Sonra Osman'ın yanına giderek, "Sen burada

Resulullah'la (s.a.a) birlikte namazı iki rekat olarak kılmadın mı?" dedi. Osman, "Evet, kıldım" dedi. Abdurrahman, "Ebubekir'le birlikte iki rekat kılmadın mı?" dedi. Osman, "Evet, kıldım" dedi. Abdurrahman, "Peki Ömer'le birlikte iki rekat kılmadın mı?" diye sordu. Osman, "Evet kıldım" dedi. Abdurrahman "Bu birkaç yıllık hilafetin boyunca yolculukta namazı iki rekat kılmadın mı?" diye sordu. Bunun üzerine Osman, "Evet" dedi, "Ey Ebu Muhammed! İyi dinle. Ben bazı Yemenlilerin ve cahil insanların geçen yıl, 'Mukim olanların da namazı iki rekat kılmaları gerekir; halifenin namazını iki rekat kıldığını görmüyor musunuz?' dediklerini öğrendim. İşte bu nedenle ben Mekke'den bir kadınla evlendim ve halkın yanılmaması için namazımı dört rekat olarak kılmaya karar verdim. Mekke'de bir kadınla evlendiğim gibi Tâif'de de mallarım var; bazen onlara baş çekmek için oraya gidip birkaç gün orada kalıyorum."

Abdurrahman b. Avf, "Bunlar namazı yolculukta dört rekat kılmak için mazeret değildir" dedi; "Mekke'den bir kadınla evlendim diyorsun; halbuki eşin Medine'dedir. İstedığın zaman onun yanına gidiyorsun; sen nerede kalıyorsan eşin de orada oturuyor. Tâif'te malların olduğunu söylüyorsun;

buradan Tâif'e üç günlük yol var ve sen Tâif'li değilsin.

Yemenlilerden bir grubun geri döndüklerinde, "Halifeniz Osman mukim olduğu halde namazını iki rekat kıldı" söylemişler diyorsun; bu da geçerli bir delil değildir. Çünkü Resulullah'a (s.a.a) vahiy inince o dönemde Müslümanların sayısı azdı, Sonra İslam yayıldı. Ondan sonra Ebubekir ve Ömer de böyle yaptılar ve ölünceye kadar sürekli yolculukta namazı iki rekat kıldılar."

Osman bunun üzerine, "Ben böyle düşündüm; benim görüşüm budur" dedi!

Abdurrahman, Osman'ın yanından ayrılınca İbn Mesud'la karşılaştı. İbn Mesud, "Ey Eba Muhammed!" dedi, "Osman bu hareketini değiştirecek mi?" dedi. Abdurrahman, "Hayır" dedi. İbn-i Mesud, "Peki ben ne yapayım?" diye sordu. Abdurrahman, "Kendi bildiğini yap" dedi. İbn Mes'ud bunun üzerine, "İhtilaf kargaşa ve kötülüklere neden olur. Bana onun namazları dört rekat kıldığını söylediler; halbuki ben arkadaşlarımla namazı iki rekat kılıyorum" dedi.

Abdurrahman, "Ben de onun namazları dört rekat kıldığını öğrendim; fakat kendim arkadaşlarımla namazı iki rekat kıldım. Ama dediğin gibi bu iş kavga ve kargaşaya neden

olacağından namazı onunla birlikte dört rekat kılacağız."⁶⁴

Müslim, Buharî ve diğerleri kendi senetleriyle Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etmişlerdir: "Resulullah (s.a.a) Minâ'da bize imamlık yaparak namazı iki rekat olarak kıldırdı. Ondan sonra Ebubekir, Ömer ve hatta hilafetinin başlarında Osman bile böyle yaptı; daha sonra Osman namazı dört rekat kıldı. İbn Ömer yolculukta, imama uyunca namazı dört rekat kılıyordu; fakat kendisi tek başına namaz kıldığında namazı iki rekat olarak kılıyordu."⁶⁵

İbn Hazm şöyle diyor: "İbn Ömer Minâ'da birine uyup namazı dört rekat kılsaydı, sonra kendi bulunduğu yere gider, namazını iki rekat olarak yenilerdi."⁶⁶

Malik, "Muvatta" adlı kitabında Urve'den şöyle nakletmektedir: Resulullah (s.a.a) dört rekatlık namazları Minâ'da iki rekat olarak kılıyordu; Ebubekir ve Ömer de iki rekat

⁶⁴ - Tarih-i Taberî, c.3, s.322, HK. 29. yılın olayları; el-Kamil, İbn Esir, c.3, s.103; el-Bidayet-u ve'n-Nihaye, İbn Kesir, c.7, s.173, HK. 29. yıl; Tarih-i İbn Haldun, c.2, s.386.

⁶⁵ - Sahih-i Müslim, c.2, s.145, Salat kitabı, Kasru's-Salat-i Fil'Mina; Müsned-i Ahmed, c.2, s.319, hadis: 6319; Müsned-i İbn Ömer; Sünen-i Beyhakî, c.3, s.180, Salat kitabı, bab: 751, İmamu'l-Musafir babı, hadis: 5327.

⁶⁶ - el-Muhalla, c.4, s.270, Salatu'l-Musafir.

kılıyorlardı; hatta Osman bile hilafetinin başlarında iki rekat kılıyordu; fakat daha sonra dört rekat olarak kıldı.⁶⁷

Nesâî kendi Sünen'inde Enes b. Malik'ten şöyle nakletmektedir: "Resulullah (s.a.a), Ebubekir, Ömer ile ve Osman'ın hilafetinin başlarında onunla Minâ'da namazı iki rekat kıldım."⁶⁸

Ve yine kendi senediyle Abdurrahman b. Yezid'den de şöyle nakletmektedir: "Osman Minâ'da namazını dört rekat olarak kıldı. Bu haber Abdullah'a ulaşınca, 'Ben Resulullah'la (s.a.a) birlikte namazı iki rekat olarak kıldım...' dedi."

Bu rivayeti İmam Ahmed b. Hanbel kendi Müsned'inde nakletmiş ve Enes'in rivayetini de Müsned'inde şöyle aktarmıştır: "Resulullah (s.a.a) Minâ'da namazı iki rekat kılıyordu. Ebubekir ve Ömer de böyle yapıyorlardı. Osman da dört yıl boyunca böyle kıldı. Fakat daha sonra dört rekat kılmaya başladı."⁶⁹

Müslim, Buharî ve diğerleri Abdurrahman b. Yezid'den senetleriyle şöyle nakletmişlerdir:

⁶⁷ - el-Muvatta, s.259, Hacc kitabı, bab: 66, es-salat-u bi-Mina babı, hadis: 917.

⁶⁸ - Nesâî, c.1, s.582, Kasru's-Salat-i fi's-sefer kitabı, bab: 3, es-Salat-u bi-Minâ babı, hadis: 1905.

⁶⁹ - Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.1, s.625, hadis: 3582.

Osman b. Afvan Minâ'da namazı bize dört rekat kıldırdı. Bunu Abdullah b. Mes'ud'a bildirdiler. İbn Mes'ud, "İnna lillah ve inna ileyhi raciun" dedi ve sonra, "Resulullah'la (s.a.a) birlikte Minâ'da namazı iki rekat kıldım. Ebubekir ve Ömer'le birlikte de iki rekat olarak kıldım. Keşke bu dört rekatlık namazın iki rekata Allah katında kabul olsa da ondan yararlısam" şeklinde devam etti.⁷⁰

Ebu Davud ve diğerleri Abdurrahman b. Yezid'den şöyle rivayet etmişlerdir: Osman yolcu namazını Minâ'da dört rekat olarak kıldı. Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi: "Resulullah (s.a.a) ile birlikte ve yine Ebubekir, Ömer'le ve Osman'ın hilafetinin başında onlarla birlikte namazı iki rekat olarak kıldım; fakat Osman daha sonraları namazı dört rekat kılıyordu ve ben bu dört rekat namazdan iki rekatinin kabul olmasını isterdim."

A'meş şöyle nakleder: Muaviye b. Kurre kendi şeyhinden şöyle aktarır: Abdullah yolcu namazını dört rekat kıldı. Ona, "Sen bu nedenle Osman'ı eleştiriyorken şimdi kendin de mi dört rekat kılıyorsun?!" dedikleri zaman,

⁷⁰ - Sahih-i Buharî, c.2, s.35, Salat kitabı, Taksir babları; Sahih-i Müslim, c.2, s.146, Salat kitabı, Kasru's-Salat-i Fi Minâ babı; Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.1, s.700, 4024; Müsned-i İbn Mes'ud.

"İhtilaf kötülüğü, kavga ve kargaşaya yol açar" cevabını verdi.⁷¹

İbn Hazm, "Muhalla" adlı eserinde Süfyan b. Uyeyne kanalıyla Cafer b. Muhammed'den, babasından şöyle aktarır: Osman Minâ'da hastalandı. Bunun üzerine Ali'nin (a.s) yanına giderek, gelin cemaat namazını siz kıldırın dediler. Ama Ali (a.s), *"Ben gelecek olursam namazı Resulullah (s.a.a) gibi, yani iki rekat olarak kıldırırım"* dedi. Fakat onlar, "hayır" dediler; "Gelecek olursan namazı Emirülmüminin -Osman- gibi dört rekat olarak kıldıracaksın!" Ali (a.s) de, namaz kıldırırmaktan çekindi.⁷²

Taberanî ve Ahmed sahih senetlerle Ubbad b. Abdullah b. Zubeyr kanalıyla şöyle nakletmişlerdir: Muaviye hacca gelince onunla birlikte Mekke'ye girdik. O öğle namazı için imamlık yaparak öğleyi iki rekat olarak kıldırdı. Daha sonra Daru'n-Nedve'ye doğru hareket etti. Halbuki Osman Mekke'ye girdiği zaman öğle, ikindi ve yatsı namazını dört rekat olarak kılıyordu. Minâ ve Arafat'a gittikten sonra namazı iki rekat olarak yerine getirdi,

⁷¹ - Sünen-i Ebi Davud, c.2, s.199, Menasik (Hacc) kitabı, es-Salat-u bi-Minâ babı, hadis: 1960; el-Asar, Kadı Ebu Yusuf, s.30, el-Umm, Şafiî, c.1, s.214, Tetevvuu'l-Musafir babı.

⁷² - el-Muhalla, c.4, s.270, Salatu'l-Musafir.

hacc amelleri ve Minâ'da vakfe yaptıktan sonra Mekke'den ayrılınca kadar onu dört rekat olarak kıldı. İşte bu nedenle Öğle namazını iki rekat kıldırdıktan sonra Mervan b. Hekem ve Amr b. Osman Muaviye'nin yanına giderek, "Amcan oğlunu hiç kimse böyle ayıplamamıştı" dediler. Muaviye, "Niye, ne oldu ki?" diye sorunca, "Onun Mekke'de namazı dört rekat olarak kıldığını bilmiyor musun?" dediler. Bunun üzerine Muaviye, "Yazıklar olsun size! Doğrusu benim yaptığım değil midir?!" dedi; "Ben Resulullah (s.a.a), Ebubekir ve Ömer'le namazı iki rekat olarak kıldım." Onlar, "Doğru söylüyorsunuz" dediler, "Ama amcan oğlu onu dört rekat olarak kılıyor ve senin ona aykırı hareket etmen ona karşı bir eleştiri ve kusur sayılmaktadır!" Ondan sonra Muaviye ikindi namazı için çıkınca onu dört rekat olarak kıldı!⁷³

Beyhakî, Abdurrahman b. Yezid'den şöyle nakletmektedir: Abdullah b. Mes'ud'la birlikte idim. Abdullah b. Mes'ud Minâ mescidine girdiği zaman namaz kılanlardan, "Emirulmüminin namazı kaç rekat kıldı?" diye sordu. Oradakiler, "Dört rekat" dediler. Bunun

⁷³ - Mecmau'z-Zevaid, Haysemî, c.2, s.157, Fi Men Utimme's-Salat-e Fi's-Sefer babı, Ahmed ve Taberanî'den naklen; ve yine der ki: Ahmed'in ricali güvenilirdir.

üzerine o da dört rekat kıldı. Biz ona, "Resulullah (s.a.a) ve Ebubekir'in namazı iki rekat olarak kıldığını söylemiyor musun bize?" dedik. İbn Mes'ud, "Evet; ben şimdi de öyle söylüyorum. Fakat Osman imam ve hakim olduğu için ihtilaf, kavga ve kargaşaya yol açacağından ona muhalefet etmiyorum" dedi.⁷⁴

İmam Ahmed b. Hanbel kendi Müsned'inde Abdullah b. Ömer'den şöyle nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) ile birlikte bir yolculuğa çıktık. Hazret namazını iki rekat olarak kılıyordu. Yine Ebubekir, Ömer ve hilafetinin altı yılı boyunca Osman da namazını iki rekat olarak kılıyorlardı; fakat Osman daha sonra namazı dört rekat olarak kıldı.⁷⁵

Beyhakî, Sünen-i Kübra'da Ebu Nazre'nin senediyle şöyle kaydetmiştir: Adamın biri İmran b. Hasin'den Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta namazını nasıl kıldığını sordu. Bunun üzerine İmran, "Bizim toplantımıza gel" dedi. Onların toplantısına gittiğimde, "Bu adam benden Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta namazını nasıl kıldığını sordu. O halde dinleyin de anlatayım. Resulullah (s.a.a) her

⁷⁴ - Sünen-i Kübra, Beyakî, c.3, s.205, Salat kitabı, bab: 771, Terku'l-Kasr Fi's-Sefer, hadis: 5433.

⁷⁵ - Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.2, s. 137; Müsned-i Abdullah b. Ömer, hadis: 5021.

yolculuğa çıkınca vatana (evine) dönünceye kadar namazını iki rekat olarak kılıyor ve, *"Ey Mekkeliler"* buyuruyordu; *"Kalkın, iki rekat namaz kılın; biz yolcu olduğumuz için namazımızı iki rekat olarak kılmamız gerekiyor."*

Resulullah (s.a.a), Tâif ve Huneyn savaşına gittiği zaman namazını iki rekat kılıyordu. Huneyn savaşından sonra Ci'rane'ye gelerek oradan umre için ihrama girdi. Ve sonra Ebubekir ile birlikte umreye gittim Ebubekir yolculukta namazını iki rekat olarak kılıyordu. Ben Ömer b. Hattab'la birlikte yolculuğa çıktım. O da namazı iki rekat olarak kılıyordu. Osman'la birlikte de yolculuk yaptım. Osman, hilafetinin başlarında yolculukta namazı iki rekat kılıyordu; Fakat Minâ'ya gelince namazını dört rekat olarak kıldı!⁷⁶

Bütün bu delillere rağmen bir fakihin oturup kendi yanından yolculukta namazı seferî kılmanın farz olup olmadığını araştırması mantıklı olur mu?

Daha önce de bu ihtilafın Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın (s.a.a) sünnetinden kaynaklanmadığını ve onun için fakihin hangi ihtimalin doğru olduğunu anlamak amacıyla

⁷⁶ - Sünen-i Kübra, c.3, s.219, bab: 778, Musafir babı, hadis: 5484.

ayet ve rivayetlerin delaletini incelemesinin anlamsız olduğunu söyledik. Ve yine Resulullah'ın (s.a.a) ve bütün Müslümanların, özellikle Osman'ın hilafetinin yarılarına kadar sahabenin ve ulemanın uygulamalarının yolculukta namazı seferi kılmak yönünde olduğunu ve kendilerini namazı öyle kılmakla yükümlü gördüklerini açıkladık. Osman'ın hilafetinin yarılarındaki davranışı bu konuda tartışma, şek ve şüpheyi yol açtı. İşte bu nedenle bu konunun fıkıh ve içtihad dairesinde incelenmesi mantıklı değildir; çünkü apaçık nass karşısında hiçbir içtihat olamayacağı gibi Resulullah'ın (s.a.a) kesin sireti karşısında hiçbir fakihlik de olmaz. Bu konuda en uygunu, fakihlerin Osman'ın bu girişimini reddedip ashabın Osman'a karşı delillerini izlemeleri ve bu konuyu içtihad dairesinden dışarı çıkarmalarıdır.

Osman'ın Bu Hareketine Meşruiyet Kazandırma Girişimi

Osman ve ondan sonra aynı şekilde davranan Aişe'nin bu yöndeki hareketine meşruiyet kazandırmak için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur; Nevevî Sahih-i Müslim'e yazmış olduğu şerhinde bunlara yer vermiştir:

"Ulema bu ikisinin girişiminin tevilinde ihtilafa düşmüşlerdir. Araştırmacıların görüş

birliği içerisinde olduğu ve doğru olanı şudur: Onlar yolculukta namazı seferî kılmayı caiz gördükleri gibi tam kılmayı da caiz bilmekteydiler; bu ikisinden birini yerine getirmeyi yeterli görmüş ve kendileri de tam kılmayı seçmişlerdir. Bu konuda yine şöyle deniyor: "Osman müminlerin emiri ve Aişe ise müminlerin annesi oldukları için yolculuğa çıktıklarında da kendi evlerinde sayılırlar; seferî olmakla olmamak arasında bir fark yoktur onlar için!"

Fakat araştırmacılar bu görüşü doğru bilmeyerek demişlerdir ki: "Resulullah (s.a.a), Ebubekir ve Ömer bu konuda Osman ve Aişe'den daha öncelikli olmalarına rağmen yolculukta namazlarını seferî kılmışlardır."

Yine, "Osman Mekkeli bir kadınla evlendiği için böyle yapmıştır" demişlerdir. Fakat bunu da doğru bulmayıp, "Resul-i Ekrem (s.a.a) dokuz eşiyle Mekke'ye geldiği halde orada namazını seferî kılıyordu" şeklinde cevap verilmiştir. "Osman, yeni Müslüman olanların namazın iki rekat olduğunu sanmamaları için böyle yapmıştır" diyenler de olmuştur. Fakat bu tevili de doğru bulmayıp demişlerdir ki: "Bu ihtimal Resulullah'ın (s.a.a) döneminde de vardı; hatta Osman'ın döneminde namaz hükümleri Resulullah'ın (s.a.a) dönemindekinden daha

fazla yaygın olup halk tarafından daha iyi bilinmekteydi." Yine, "Osman, hacc amellerinden sonra Mekke'de kalmak istediği için namazını dört rekat olarak kılmıştır" diyenler de olmuştur. Fakat, "Muhacirlerin Mekke'de üç günden fazla kalması haram olduğu" gerekçesiyle bu tevil de kabul edilmemiştir. Yapılan başka bir tevil şudur: "Osman'ın Minâ'da arazisi vardı; -bu yüzden namazını tam kılmıştır-" Bu da, "Bir yerde arazi sahibi olmak orada namazı tam kılmaya neden olamaz" şeklinde reddedilmiştir.⁷⁷

Bunlar Osman'ın bu girişimi için getirdiği veya onun için diğerleri tarafından getirilen mazeretlerin özetidir. Açıktır ki, Ehl-i Sünnet'in ileri gelenlerinin üçüncü halifenin uygulamasını tevil etmek için girişimleri yolculukta namazı seferî kılmanın yolcunun doğal ve asıl vazifesi olduğunu ve yolculukta namazı tam kılabilmemin câiz olduğunu söyleyebilmek için teville ve şerî açıdan kabul edilir bir şekilde düzeltilmeye gerek olduğunu göstermektedir. Yolcu namazını hem seferî ve hem tam kılma hakkında da sahip olsaydı veya bu ikisinden birini kılmak arasında seçenekli olsaydı, üçüncü halifenin girişimini tevil etmek için bu kadar çaba harcamak anlamsız

⁷⁷ - Sahih-i Müslim, Nevevî Şerhi, c.5, s.194, Salatu'l-Musafir ve Kasruha kitabı.

olurdu. Ve yine Nevevî'nin, "Araştırmacıların görüş birliğinin içerisinde olduğu doğru mevzu şudur: Onlar yolculukta namazı seferî kılmayı caiz gördükleri gibi tam kılmayı da caiz bilmekteydiler; bu ikisinden birini yerine getirmeyi yeterli görmüş ve kendileri tam kılmayı seçmişlerdir" sözü de bir anlam taşımaz. Çünkü Nevevî'nin bu sözü senetsizdir; zira Resul-i Ekrem (s.a.a) ve ahabın yolculukta namazlarını seferî kıldıkları anlaşıldıktan sonra iki şekilde birini yerine getirmenin caiz bilmelerine ve bunlardan birini seçmelerine bir delil kalmıyor."

Fıkıh ve fakihlerin vazifesi Kitab ve sünnetten şerh hükümleri elde etmektir. Kesin tarihî belgeler Resulullah'ın (s.a.a) yolculukta namazını seferî kıldığını, sahabelerin ve bütün Müslümanların birinci ve ikinci halifelerini döneminde uygulamasının da böyle olduğunu, bazı sahabilerin Osman'a itiraz edip onun bütün mazeret ve tevdillerini yanlış bildiklerini ortaya koymaktadır. Bütün bunlar meselenin içtihat dairesinin dışında olduğunu, fıkıh açısından bunun hükmünün kesin ve açık olduğunu bildirmektedirler. Bu durumda, Nevevî'nin dediği gibi bir grup araştırmacının gelip Osman'ın bidatini tevil etmesi anlamsızdır.

Osman'ındavranışı kişisel bir meseledir; halbuki fakihin vazifesi kişileri savunmak değil, şerî hükmü elde etmektir. Elbette keşke onlar sadece meseleyi şahsı savunmak noktasında bitirseydiler. Fakat onların savundukları şey bundan farklıdır. Onlar üçüncü halifenin girişimini savunmuş, o da onun girişimini tevil etmek için değil, onun bu girişimini yolcu namazının hükmü konusunda fıkıh temeli yapmak için! Daha sonra bu mesele için fikhî bir görüş oluşturmak amacıyla beş delile benzer tartışma konusu olan bir takım delillere dayanmışlardır! Böylece bir nevi bidat ve apaçık bir şekilde Resulullah'ın (s.a.a) ve ashabın siretine muhalefet konumunda olan Osman'ın girişimi fikhî bir görüş ve mezhep haline gelmiş ve onun için bir takım deliller sunulmuştur. Bu ise fıkıh, içtihad ve şerî istinbat yolundan apaçık bir sapma sayılmaktadır.

Bu konu, üçüncü halifenin girişimini tevil etmek isteyenlere karşı temel bir eleştiri konumundadır. Ama tevillerin her bininin ayrıntılı olarak eleştirisi Abdurrahman'ın Osman'a verdiği cevaplarda nakledilmiş, Nevevî de bu tevillerin reddine işaret etmiş ve kendisi de yukarıda değindiğimiz bir tevilde bulunmuştur. Konuyu daha fazla ve ayrıntılı bir şekilde incelemek isteyenler el-Gadir

kitabına müracaat edebilirler. Bu kitapta Allame Eminî bu konudaki bütün tevilleri bir araya toplamış, güvenilir bir şekilde ve belgelere dayanarak onlara cevap vermiştir.⁷⁸

⁷⁸ - el-Gadir, c.8, s.102-116.

Konunun Özeti

Kur'an-ı Kerim ve bizzat Ehl-i Sünnet kaynaklarında kaydedilen Resulullah'ın (s.a.a) sünneti gereğince dört rekatlı namazlar yolculukta iki rekat olarak kılınır. Mükellefin yolculukta namazı seferi kılmakla tam kılmak arasında muhayyer (seçenekli) olduğu yönündeki görüş, üçüncü halifenin bidatlerindendir ve onun bu girişimini tevil etmek için getirilen bütün deliller temelsizdirler. Hatta bazı sahabiler de onun bu girişimini reddetmiş, Osman onlara cevap verip amelini savunmaktan aciz kalmış ve sonunda, "Bu benim görüşümdür" demekle yetinmiştir. Bu da onun Kitab ve sünnete muhalefet ettiğine ve bidat sayılan bir girişimde bulunduğu en iyi bir delildir.